

УДК 336.717

Юдіна С.В.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів та обліку,
Дніпровський державний технічний університет

Саранча О.М.,
аспірант кафедри фінансів та обліку,
Дніпровський державний технічний університет

Yudina Svitlana,
Doctor of Economics, Professor
Head of the Department of Finance and Accounting,
Dnipro State Technical University

Sarancha Olga,
Postgraduate Student
of the Department of Finance and Accounting,
Dnipro State Technical University

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ ДЕПОЗИТИ В БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ

Юдіна С.В., Саранча О.М. Проблеми залучення грошових коштів населення через депозити в банківську систему. Актуальність дослідження зумовлена двоїстою роллю депозитів у сучасній економіці нашої країни. По-перше, вони виступають як капітал, що приносить додатковий дохід домогосподарству, по-друге, організовані заощадження населення виступають джерелом внутрішніх інвестицій для країни. Зазначено, що економічний потенціал депозитів населення має бути використаним через створення відповідних інструментів регулювання. У табличній формі проаналізовано динаміку та структуру депозитів домогосподарств за видами

валют, співвідношення депозитів домогосподарств із показниками ВВП, динаміку та структуру депозитів домогосподарств за строками зберігання. Наведено основні чинники, що зумовлюють відтік грошей населення з банківської системи. Визначено пріоритети в процесі залучення заощаджень населення в банківську систему.

Ключові слова: домогосподарства, депозити домогосподарств, динаміка та структура депозитів, фінансово-кредитні інститути, потенціал.

Юдина С.В., Саранча А.Н. Проблемы привлечения денежных средств населения через депозиты в банковской системе. Актуальность исследования обусловлена двойственной ролью депозитов в современной экономике нашей страны. Во-первых, они выступают как капитал, приносящий дополнительный доход домохозяйству, во-вторых, организованные сбережения населения выступают источником внутренних инвестиций для страны. Отмечено, что экономический потенциал депозитов населения должен использоваться через создание соответствующих инструментов регулирования. В табличной форме проанализированы динамика и структура депозитов домохозяйств по видам валют, соотношение депозитов домохозяйств с показателями ВВП, динамика и структура депозитов домохозяйств по срокам хранения. Приведены основные факторы, обуславливающие отток денег населения из банковской системы. Определены приоритеты в процессе привлечения сбережений населения в банковскую систему.

Ключевые слова: домохозяйства, депозиты домохозяйств, динамика и структура депозитов, финансово-кредитные институты, потенциал.

Yudina Svitlana, Sarancha Olga. Problems of attracting money from the population through deposits in the banking system. It is noted that the economic potential of deposits of the population should be used through the creation of appropriate regulatory instruments. The table form analyzes the dynamics and structure of household deposits by types of currencies. It is noted that deposits for the period of 2006 - 2018 have grown almost 4.7 times, their structure by types of currencies, which shows that during the analyzed period, almost half of them are kept in foreign currency. The table form analyzes the ratio of household deposits to GDP figures for the period from 2006 to 2018. The analysis showed that in 2017, the ratio of household deposits to GDP was the lowest level (16.61%) for the analyzed period. That is, despite the growth of absolute indicators, relative indicators indicate a significant outflow of deposits from the banking system compared to 2012-2014 (almost 1.82 times). The table form analyzes the dynamics and structure of household deposits by terms of storage for the period from 2006 to 2018. According to the analysis, it was concluded that the population retains most of the available funds or deposit accounts on demand (38%), or term deposits up to 1 year (37%). The main factors determining the outflow of money from the banking system are presented, namely: the development of the national financial market, which can provide a variety of investment services to the population by sectors and segments of the economy; the development of a financial intermediation institute that would use the confidence of the population (credit unions, investment funds, etc.); creation of the corresponding products and their offer, creation of special investment tools intended for the retail investor; distrust of the population to the activity of the state in general and financial and credit institutions in particular, which is due to the experience of cooperation of the population with these subjects; level of financial literacy of the population and absence of the institution of financial advising of the population of the country; development of tax incentives for investments of citizens; the development of the scope of the application of compensatory mechanisms in the financial market of Ukraine as a whole and the lack of an effective system of state guarantees for saving the population in particular; high level of economy shadowing. The priorities in the process of attraction of population's savings into the banking system are defined, namely: consolidation of interests of participants in the savings process on the basis of creating a system for coordinating their interests (households, financial and credit institutions and the state); development of a strategy of returning money to the banking system for the implementation of national projects; legal protection of deposits of the population.

Keywords: households, household deposits, dynamics and deposit structure, financial and credit institutions, potential.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Особливість депозиту полягає у його двоїстій природі. Для вкладника депозит є потенційними грошима, які він може пустити в обіг. Але водночас депозити приносять дохід у вигляді процентів. Тобто, з одного боку, це грошові ресурси, а з іншого – це капітал, що приносить дохід.

Основна перевага депозитів перед готівкою для населення в тому, що депозит приносить пасивний дохід, а недолік – у тому, що депозит приносить дохід нижчий, аніж звичайний капітал.

Саме нижчий дохід по депозитах дає змогу банкам розміщувати його дорожче в економічних секторах економіки. І саме це дає змогу розглядати депозити населення як потенційні внутрішні інвестиції.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Поведінка населення щодо формування організованих заощаджень була предметом вивчення таких зарубіжних та українських науковців, як: О. Ватаманюк, А. Вдовиченко, В. Геець, М. Гончарова, В. Гриньова, М. Джонк, Б. Кваснюк, Т. Кізима, Е. Лібанова, Р. Мертон, М. Савлук, В. Федосов, В. Хобта, Д. Черваньов, С. Юрій, М. Якубовський та ін.

Але, незважаючи на значні наукові напрацювання із зазначеної проблематики, слід зауважити, що залишаються актуальними завдання пошуку інструментів залучення грошових коштів населення у банківську систему для формування внутрішніх інвестиційних ресурсів в Україні.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є подальший розвиток теоретико-методичних засад і розроблення практичних пропозицій щодо залучення грошових коштів населення через депозити в банківську систему з метою забезпечення підвищення добробуту та для забезпечення економічного зростання в Україні.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Депозити виступають важливим складником фінансових ресурсів домогосподарств. Потенціал таких джерел поповнення фінансових ресурсів домогосподарств має бути використаним через створення відповідних інструментів регулювання, щоб, по-перше, поліпшити добробут вітчизняних домогосподарств, а по-друге, забезпечити економічне зростання внутрішніми інвестиційними ресурсами.

За даними Незалежної асоціації банків, середній розмір депозитів в Україні становить менше 1 тис. дол. США, у Росії він перевищує 3 тис. дол. США, а в Польщі – 4 тис. дол. США. При цьому майже 34% українців узагалі не мають накопичень [1].

Незважаючи на складні економічні умови, населення створює накопичення, які виступають як певні резерви, як джерело додаткового доходу у вигляді отриманих відсотків.

У табл. 1 наведено динаміку та структуру депозитів домогосподарств за видами валют.

Таблиця 1

Депозити домогосподарств в Україні за видами валют у динаміці за 2006–2018 рр. (млн. грн.)

Період	Усього	У тому числі за видами валют	
		у національній валюті	в іноземній валюті
2006	108,9	59,9	49,0
2007	167,2	102,4	64,9
2008	217,9	110,0	107,8
2009	214,1	101,1	113,0
2010	275,1	142,9	132,2
2011	310,4	160,5	149,9
2012	369,3	186,8	182,5
2013	442,0	257,8	184,1
2014	418,1	200,9	217,3
2015	410,9	198,9	212,0
2016	444,7	209,6	235,1
2017	495,3	252,4	242,9
2018 (на червень)	507,4	280,2	227,3

Дані, наведені в табл. 1, показують, що депозити за період 2006–2018 рр. зросли майже у 4,7 рази, їх структура за видами валют, показує, що на протязі аналізованого періоду майже половина з них зберігається в іноземній валюті.

Якщо співставити депозити домогосподарств із показниками ВВП за відповідний період (табл. 2), то можна побачити, що в 2017 р. співвідношення депозитів домогосподарств до ВВП мало найнижчий рівень (16,61%) за аналізований період. Тобто, незважаючи на ріст абсолютних показників, відносні свідчать про суттєвий відтік депозитів із банківської системи порівняно з 2012–2014 рр. (майже у 1,82 рази).

Дані, наведені в табл. 2, показують, що населення зберігає більшу частину вільних коштів або на депозитних рахунках на вимогу (38%), або на строкових депозитах до одного року (37%). На нашу думку, така ситуація зумовлена нестабільною фінансовою ситуацією, непередбачуваними стрибками процентних ставок, курсу валют тощо.

У табл. 3 наведено динаміку та структуру депозитів домогосподарств за строками зберігання.

Таблиця 2

Депозити домогосподарств та ВВП в Україні в динаміці за 2006–2018 рр. (млн. грн.)

Період	Депозити домогосподарств	ВВП	Співвідношення депозитів домогосподарств та ВВП, %
2006	108,9	544,1	20,01
2007	167,2	720,7	23,20
2008	217,9	948,1	22,98
2009	214,1	913,4	23,44
2010	275,1	1082,6	25,41
2011	310,4	1316,6	23,58
2012	369,3	1408,9	26,21
2013	442,0	1454,9	30,38
2014	418,1	1566,7	26,69
2015	410,9	1979,5	20,76
2016	444,7	2383,2	18,66
2017	495,3	2982,9	16,61
2018 (на червень)	507,4		

Проблема відтоку грошей населення з банківської системи, на нашу думку, пов'язана з низкою чинників, а саме:

- розвитком національного фінансового ринку, який може забезпечити населенню різноманітні послуги інвестиційного характеру по секторах та сегментах економіки;

- розвитком інституту фінансового посередництва, який би користувався довірою населення (кредитні спілки, інвестиційні фонди тощо);

- створенням відповідних продуктів та їх пропозицією, створенням спеціальних інвестиційних інструментів, призначених для роздрібного інвестора;

- недовірою населення до діяльності держави загалом та фінансово-кредитних установ зокрема, що зумовлено досвідом співпраці населення із цими суб'єктами;

- рівнем фінансової грамотності населення та відсутністю інституту фінансового консультування населення країни;

- розвитком податкового стимулювання інвестицій громадян;

- розвитком сфери застосування компенсаційних механізмів на фінансовому ринку України загалом та відсутністю ефективної системи державних гарантій збереження заощаджень населення зокрема;

- високим рівнем тінізації економіки [2].

Найважливішими пріоритетами в процесі залучення заощаджень населення, на нашу думку, повинні стати:

- консолідація інтересів учасників ощадного процесу на основі створення системи узгодження їхніх

Динаміка та структура депозитів домогосподарств за строками зберігання за 2006-2018 рр. (млн. грн.)

Період	Усього	У тому числі за строками			
		на вимогу	до 1 року	від 1 до 2 років	Більше 2 років
2006	108,9	25,9	22,9	60,1	
2007	167,2	40,1	32,5	81,9	12,7
2008	217,9	40,6	55,9	98,6	22,8
2009	214,1	57,3	98,2	46,6	12,0
2010	275,1	66,2	100,0	91,9	17,0
2011	310,4	70,9	104,4	113,8	21,2
2012	369,3	77,2	125,6	139,5	27,1
2013	442,0	87,7	121,3	218,3	14,6
2014	418,1	100,2	135,6	167,8	14,6
2015	410,9	112,5	176,4	106,2	15,8
2016	444,7	129,6	171,5	138,2	5,4
2017	495,3	166,0	181,1	142,0	6,2
2018 (на червень)	507,4	190,8	188,7	121,7	6,3

інтересів (домогосподарств, фінансово-кредитних установ та держави);

- розроблення стратегії повернення коштів населення в банківську систему для реалізації загальнонаціональних проектів;

- нормативно-правова захищеність вкладів населення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведений аналіз показав, що домогосподарства використовують депозити, з одного боку, як фінансові ресурси й як інвестиції, що приносять додатковий дохід у вигляді відсотків – з іншого.

Рівень депозитів по відношенню до ВВП показав, що використання таких джерел ресурсів є незадовільним.

Депозитна поведінка населення зумовлена декількома чинниками. На нашу думку, основна полягає

у недовірі до фінансово-кредитних установ через негативний досвід співпраці населення з ними. Інші зумовлені зниженням реальних доходів домогосподарств та погіршенням їхньої кредитоспроможності, невизначеністю фінансового стану в майбутньому, проблемами розвитку ринку фінансових послуг тощо.

Порівняння середнього обсягу депозитів домогосподарств в Україні порівняно з іншими країнами свідчить про потенціал такого ресурсу як для підвищення добробуту, так і економічного зростання.

Виходячи з вищезазначеного, вважаємо, що необхідне оновлення регуляторної політики держави щодо стимулювання домогосподарств до розширення джерел формування пасивних доходів для підвищення їхнього добробуту.

Список використаних джерел:

1. НБУ підрахував, скільки доларів на руках у населення. URL: https://lb.ua/economics/2012/11/29/180720_nbu_podschital_skolko_dollarov.html.
2. Офіційний web-сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua>.
3. Національний банк України порахував обсяг готівкової валюти поза банками. URL: <https://tsn.ua/groshi/ukrayinci-mayut-na-rukah-ponad-70-milyardiv-dolariv.html>.
4. Національний банк України. Індекс ставок за депозитам фізичних осіб. URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/deposit/index/curr/>.
5. Офіційний web-сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua>.
6. Аржевітін С. Сукупні заощадження населення в умовах державного регулювання ресурсного потенціалу банків України. *Економіст*. 2010. № 10. С. 20-22.
7. Пасажко Т.С., Шпигоцька Н.О. Трансформація депозитів населення в інвестиційний ресурс банків. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4081>.
8. Косова Т.Д., Тарасов І.Ю. Пруденційний механізм конкурентної політики на депозитному ринку. *Держава та регіони*. 2014. № 6. С. 94-99.
9. Примостка Л.О., Шевалдіна В. Роль банків у формуванні організованих заощаджень населення. *Банківська справа*. 2013. № 11/12. С. 76-85.